

Snježana Kordić
Ruhr-Universität, Bochum

Andrii Danylenko, Serhii Vakulenko: UKRAINIAN

LINCOM EUROPA, Languages of the World, Materials 05, München - Newcastle, 1995.

Na zahtjev autorice, stručnjaka u kroatistici, članak nije lektoriran.

U okviru nedavno pokrenutog zajedničkog njemačko-britanskog projekta LINCOM EUROPA počele su zavidnom brzinom izlaziti brojne knjige. Taj ambiciozno zamišljeni projekt posvećen je jezicima koji nisu svjetski jezici pa su prema tome i manje opisivani nego svjetski jezici i grada o njima je teže pristupačna općim lingvistima, tipolozima, kognitivnim antropolozima, povjesničarima jezika i studentima, kojima je svima izdavač ovu seriju i namijenio. Projekt obuhvaća s jedne strane studije o različitim jezičnim porodicama (*LINCOM Studies*), a s druge strane obuhvaća izradu gramatika i rječnika (*Languages of the World*). Jedna od tih gramatika je i gramatika A. Danylenka i S. Vakulenkina *Ukrainian*. Ona je peta po redu od 130 gramatika različitih jezika koje su dosad bilo objavljene bilo najavljene u LINCOM-u, i ta brojka se svakim danom sve više povećava jer od preko 6000 jezika, koliko ih danas ima na svijetu, oduzmemo li svjetske jezike, svi ostali jezici dolaze u obzir za opisivanje unutar LINCOM-ovog projekta. Gramatika ukrajinskog jezika kao i sve ostale gramatike u LINCOM-ovoj seriji morala je udovoljiti zahtjevima izdavača da ne prelazi točno određen broj stranica, odnosno da informacije o opisivanom jeziku budu date u komprimiranom obliku; zatim, da bude pisana na jednom od svjetskih jezika (autori su se odlučili za engleski jezik, a mogući su još i francuski, njemački, španjolski, portugalski); nadalje, da se treba pridržavati točno utvrđene sheme poglavlja i potpoglavlja. Zahvaljujući takvoj unaprijed zadatoj podjeli poglavlja moguće je, istovremeno koristeći više LINCOM-ovih gramatika, lakše uspoređivati pojedine pojave u različitim jezicima, u čemu vidim i jednu od najvećih vrijednosti ovog projekta.

Gramatika započinje sociolingvističkim i geolingvističkim podacima o ukrajinskom jeziku i njegovim govornicima, kojih ima 39 milijuna u Ukrajini i još nekoliko milijuna izvan nje. Zastupljenost govornika ukrajinskog naspram govornika ruskog jezika u Ukrajini prikazana je i kartom. Dijalektološka raslojenost ukrajinskog jezika također je prikazana kartom. Nakon tog poglavlja slijedi poglavlje o fonologiji, gdje autori prikazuju ukrajinsku ortografiju, vokale, konsonante, naglasak i intonaciju. Posebno detaljno su opisani konsonanti, sa svim njihovim ostvarajnim varijantama.

Morfologija vrsta riječi s uključenim sintaktičkim posebnostima pojedine vrste riječi započinje poglavljem o imenicama. Ono obuhvaća osnovne podatke o semantičkim i morfološkim svojstvima imenica, o njihovoj morfemskoj strukturi, o kategoriji broja, roda, živosti, o padežima. Odnosi koje pojedini padeži izražavaju prikazani su i shematski i crtežima. Padeži su jedan prema drugom suprotstavljeni na osnovi obilježja statičnost/dinamičnost, kontaktnost/distaktnost itd. Nakon toga slijedi opis deklinacijskih tipova imenica ukrajinskog jezika, praćen tabelama. Za pridjeve gramatika pruža podatke o njihovim semantičkim svojstvima, morfemskoj strukturi, osnovnim sintaktičkim funkcijama, kratkim i dugim oblicima, stupnjevima komparacije i deklinacijskim tipovima. Prilozi su prikazani opisom njihovih semantičkih i sintaktičkih svojstava. Osim toga navedene su i osnove tvorbe priloga i stupnjevi komparacije. Autori gramatike ističu da se adverbijalni participi (u hrv. npr. *ustavši*, *plešući*) ne mogu smatrati pravim

prilozima. Pod nazivom zamjenice i druge riječi sa zamjenjivačkom ulogom obuhvaćene su lične, povratne, posvojne, upitne, relativne, odrične, neodređene i pokazne zamjenice i prilozi. Prikazana su njihova semantička i morfološka svojstva, deklinacija i osnovne sintaktičke funkcije. Brojevi su na osnovi semantičkih, morfoloških i sintaktičkih razlika podijeljeni na osnovne, redne i zbirne. Za svaku grupu date su u gramatici osnovne morfološke i sintaktičke značajke.

Opis glagola počinje njihovim semantičkim i sintaktičkim svojstvima, kategorijama lica, roda i broja, a zatim prelazi na morfemsku strukturu prezentske osnove. Nakon toga je detaljnije opisana kategorija glagolskog vida i tvorba svršenih i nesvršenih glagola. Tvrdnju autora da se u ukrajinskom jeziku svršeni glagoli ne mogu upotrijebiti za izražavanje radnje istovremene s trenutkom govorenja, a da se u južnoslavenskim jezicima upotrebljavaju tako, mogli bismo ovdje korigirati. Naime, ni npr. u hrvatskom jeziku se ne upotrebljavaju za izražavanje radnje istovremene s trenutkom govorenja, nego se mogu upotrijebiti samo u tzv. relativnom prezentu (usp. *Sada dođem naspram *Kad dođem*, *donijet ću ti knjigu* ili *Ja uvijek dođem kad me ne očekuješ*). Poslije glagolskog vida, autori gramatike prikazuju aktiv i pasiv, glagolska vremena i glagolske načine. Participi su u gramatici podijeljeni u grupu pridjevnih i grupu priložnih participa. Opisana su njihova semantička svojstva, tvorba i sintaktičke funkcije. Osim toga upozoreno je na stilske razlike u njihovoj upotrebi.

Opis sintaktičke strukture započinje strukturom imeničke sintagme. Nakon toga govori se o glagolskoj sintagmi, pridjevnoj sintagmi i priložnoj sintagmi. Više prostora autori su dali opisu strukture rečenice, koji su zasnovali na sintaktičkim funkcijama dijelova rečenice i na komunikativnim funkcijama. Komunikativne funkcije posebno su važne za opis redoslijeda rečeničnih dijelova. Ukratko je prikazano kako se oblikuju upitne rečenice i negirane rečenice. Na kraju su spomenute i eliptične rečenice kao veoma česte u razgovornom jeziku. U poglavlju o povezivanju rečenica u složene rečenice uklatko su prikazane nezavisnosložene rečenice, zavisnosložene rečenice (subjektne, predikatne, objektne, atributne, adverbijalne i pogodbene) i bezvezničke složene rečenice. Ovdje se autorima može zamjeriti da su u gramatici dali premalo prostora složenim rečenicama, s obzirom na to koliko prostora su dali opisu konsonanata, te da se po takvom, može se reći zapostavljanju složene rečenice razlikuju od drugih autora gramatika u ovoj seriji.

Na kraju, gramatika sadrži i poglavlje o leksiku, gdje se govori o značenju riječi, o većem broju sinonima u ukrajinskom jeziku uzrokovanom otvorenošću standardnog jezika prema posudenicama iz dijalekata i iz stranih jezika. Gramatici je priložen i jedan originalan ukrajinski tekst, praćen red po red prijevodom. Primjeri s prijevodima oslikavaju od početka do kraja gramatike svaku temu o kojoj se unutar poglavlja govori. Gramatika na kraju sadrži i bibliografiju najvažnijih radova o ukrajinskom jeziku.

Izborom najboljih poznavalaca pojedinog jezika za autore kako ove gramatike tako i drugih gramatika u ovoj seriji osigurana je visoka znanstvena razina opisa pojedinog jezika. Za slaviste su posebno zanimljive uz ovu gramatiku i druge već objavljene i najavljene gramatike slavenskih jezika, koje svojom ujednačenom strukturom i ujednačenim opsegom nude materijal pogodan za jezičnu usporedbu. Valja napomenuti da su gramatike svih slavenskih jezika, podjednaka opsega poput LINCUM-ovih gramatika i isto tako ujednačenih koncepcija, nedavno objavljene u jednom svesku (dužine preko tisuću stranica) pod imenom *The Slavonic Languages* (1993), koji su uredili B. Comrie i G. Corbett, što pokazuje izniman interes za izdanjima ovakvog tipa, kojima se sada priključuju kako LINCUM-ove gramatike slavenskih jezika tako i gramatike ostalih jezika svijeta.